

**TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE
E-MALİYE UYGULAMALARI
E-FINANCIAL APPLICATIONS
IN TURKISH TAX SYSTEM**

Doç.Dr.Ersan ÖZ*
Arş.Gör.Doğan BOZDOĞAN**

ÖZET

Bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim-dönüşüm özel sektörde olduğu kadar kamu sektöründe de yenilikleri gerekli kılmıştır. Bu yeniliklerin temel hedefi kamusal ihtiyaçların etkin bir şekilde karşılanmasıdır. Değişen kamu hizmeti anlayışının önemli göstergelerinden birisi de E-Devlet uygulamalarının yaygınlaşması olmuştur.

Türkiye’de de E-Devlet ve E-Dönüşüm projeleri çerçevesinde E-Maliye alanında düzenlemeler ön plana çıkmıştır. Burada amaçlanan ise, toplumsal faydayı maksimize etmek, vergi gelirlerinde artış sağlamak ve kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesi olmuştur.

Çalışmanın amacı Türkiye’de uygulanan E-Maliye uygulamalarının mevzuat bazında incelenmesidir. Çalışmanın sonunda hedeflenen, E-maliye uygulamalarından E-Beyanname, E-Fatura, E-Belge, E-Defter, E-Fatura, E-Tahsilat, E-Denetim ve E-Haciz konularında mevzuatta yer alan eksiklikleri tespit etmek ve bu eksikliklere yönelik çözüm önerilerinde bulunmaktadır.

ABSTRACT

The rapid developments in information Technologies, as well as the private sector innovations have made it necessary in the public sector. The main objectives of these innovations are to meet public needs effectively. One of the important indicators of the changing concept of public service has been the spread of E-Government applications.

The E-Government and E-Transformation in Turkey within the framework of projects in the field of E-Finance arrangements came to the fore. Here, as an objective, to maximize social benefit, to prevent the increase in tax revenue to provide and include the informal economy.

The purpose of the legislation in force in Turkey on the basis of the study to examine the E-Finance system. Targeted at the end of the study, E-Finance applications, E-Tax Return, E-Billing, E-Documents, E-Book, E-Collection, E-Control and E-Seizure issues is to identify deficiencies in the legislation.

E-Devlet, E-Maliye, Vergi
E-Government, E-Financial, Tax

* Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

** Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

GİRİŞ

Küreselleşme olgusunun etkisini yoğun bir şekilde hissettirdiği günümüz dünyasında, bilişim ve enformasyon teknolojisi büyük bir hızla ilerlemektedir. Bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle internet hayatın her alanına girmiştir. Öncelikle işletmeler internet teknolojilerinden yoğun şekilde yararlanmaya başlamıştır. İşletmelerdeki bu gelişmeler sonrasında devlet yönetimlerini de internet teknolojisinden yararlanma hususunda harekete geçirmiştir. Sonuç itibarıyla kamu yönetimi anlayışında köklü değişimler meydana gelmiştir. Devletlerin bilişim teknolojilerinden yararlanmaya başlamasıyla elektronik devlet kavramı ortaya çıkmıştır.

Bilişim teknolojileri üzerine kurulan e-devlet uygulamaları bütün dünyada gelişmeye başlamıştır ve bu gelişimi günümüzde de hızla sürdürmektedir. Uygulamalar kimi ülkelerde daha erken zamanda ve daha çabuk bir şekilde gelişirken, kimi ülkelerde daha sonraları ve yavaş bir şekilde gelişmektedir. Hızlı şekilde gelişimin meydana geldiği ülkelerin güçlü ve teknoloji bakımından gelişmiş ülke oldukları görülmektedir. Diğerleri ise ekonomik olarak zayıf ve teknolojik gelişmişlik bakımından geride kalmış ülkelerdir.

Devletin yeniden yapılanma sürecindeki hareket noktası büyük ölçüde vatandaş odaklı hizmet anlayışıdır. Devlet sağlıklı şekilde varlığını sürdürmek, hükümetlerde kalıcı olabilmek için vatandaşın memnuniyetini sağlamak zorundadır. Vatandaş memnuniyetinin sağlanabilmesi için elektronik devlet anlayışı ile beraber hizmette zaman ve mekan sınırı ortadan kaldırılarak, vatandaşın aracısız olarak kısa sürede hizmete ulaşması sağlanmaktadır.

Devletlerin en önemli fonksiyonu toplumsal ihtiyaçların karşılanmasıdır. Devletler toplumun ihtiyaçlarını kamu hizmetleri aracılığı ile karşılar. Bu hizmetlerin finansmanı çeşitli yollardan sağlanmaktadır. Bu yollardan en önemlisi vergilerdir. Vergiler devletlerin egemenlik erkinin bir sonucudur. Yasal düzenlemeler ile desteklenmeli, kişi hak ve özgürlüklerinin ihlali engellenmelidir. Bunun yanında ülkelerin vergi gelirlerini güvence altına alacak düzenlemeler yapması gerekir. Vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi, kamu hizmeti kalitesinin artırılması ve mükelleflerin işlem yapma hızının artırılması konularında E-devlet uygulamalarının çok önemli bir yeri vardır. Ülkelerin mali sistemlerinin E-devlet uygulamaları çerçevesinde gerekli otomasyona sahip olması vergi gelirlerini güvence altına alacaktır.

E-devlet olgusu ile Türkiye'nin tanışması 1980'li yıllara dayanmaktadır. Söz konusu yıllarla birlikte ekonomik politikaların daha liberal bir çehre kazandığını ve bu doğrultuda devlet yapısına yönelik bir takım değişim politikalarının uygulamaya konulduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de E-devlet uygulamalarının en yoğun olarak yaşandığı kurum Maliye Bakanlığı'dır. E-devlet uygulamaları konusunda Maliye Bakanlığının ciddi otomasyon çalışmalarının olduğu görülmektedir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde E-devlet, E-dönüşüm ve kayıt dışı ekonomi konuları detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

İkinci bölümde ise Türkiye’de Maliye Bakanlığı’nın E-devlet projeleri, E-vergileme konusu ve Türk Vergi Sistemindeki E-maliye uygulamaları değerlendirme altına alınarak, sonuçta mevzuat eksiklikleri tespit edilecek ve gerekli çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

1. E-DÖNÜŞÜM, E-DEVLET VE KAYIT DIŞI EKONOMİ

1.1. E-Dönüşüm

Dönüşüm, bir yapıdan daha ileri bir yapıya geçişi ifade etmektedir. Bilinçli ve mutlak suretle kendi kontrol ettiğimiz değişimi gerçekleştirerek dönüşümden bahsedebiliriz. Dönüşümde toplumsal dinamiklerin yeniden şekillendiği olumlu yeni bir yapı söz konusudur. E-dönüşüm, insanların bilgi-iletişim teknolojilerini kullanarak çalışma ve iş anlayışının yanı sıra, kültür ve yaşam anlayışının “elektronik” değişimini, dijital hayata geçişi simgeler (www.bilisimmerkezi.org). E-dönüşüm, üzerine sürekli yenileri eklenen birikimli bir değişimdir. Kamu sektörü, özel sektör ve bireyler bu değişimin bir parçasıdır.

E-dönüşüm, bir kurumun kültürünün, iş modelinin, süreçlerinin, ürün ve hizmetlerinin, bir bütünlük içinde değiştirilmesi sürecinde, bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımını ifade etmektedir. Bu nedenle ülkeler, e-dönüşüm girişimleri kapsamında interneti yaygınlaştırmak ve bilgisayar okur-yazarlığını artırmak için çeşitli politikalar geliştirmek yönünde çaba harcamaktadırlar (Bensghir,1996:25). Bilgi toplumunda bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) önemi büyüktür. Şirketler hem uluslararası şirketlerle olan ilişkilerini e-ticaret olarak yürütmektedirler (Fıstıkçıoğlu, 2007:7)

Gelişmiş toplumlarda bilgi, geliştirilmesi gereken bir ulusal kaynak olarak görülmekte; demokrasinin katılımcı ve şeffaf olma nitelikleri gereğince kamu bilgileri vatandaşlarla olabildiğince paylaşılmaktadır. Ancak, gelişmişlik düzeyi azaldıkça bilginin paylaşımı da azalmaktadır. Küreselleşme doğrultusunda ekonomik anlamda sınırların ortadan kalktığı bir dünyada, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, Türkiye ile diğer gelişmiş ülkeler arasındaki açığı artırmaktadır. Elektronik devrim, Sanayi Devrimine geç başlayan Türkiye’nin diğer ülkelerle arasındaki mevcut açığı kapatabilmesi ve bilgi toplumuna ulaşabilmesi için bir fırsat sayılabilir. Avrupa Birliği yolunda ilerleyen Türkiye’nin, gerek devlet, gerek yerel yönetim bazında, bilgiyi ve teknolojiyi daha iyi kullanması ve yeni bir yapılanmaya gitmesi gerekmektedir. Bu yapılanma modeli, E-devlettir (www.digitaldevlet.net).

1.2. E-Devlet

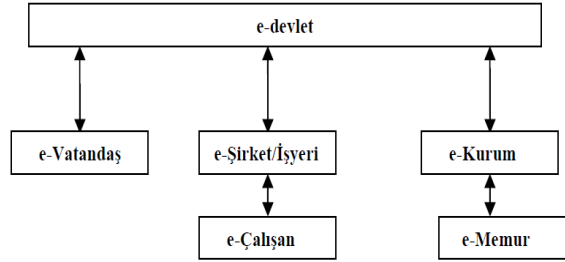
Bilgisayar ve internet teknolojilerinin her geçen gün yaşamımızda daha fazla yer almaya başladığı günümüzde, kamu hizmetlerinin tüm vatandaşlara hızlı ve kolay bir şekilde ulaştırılması ve devletin vatandaşına yaklaştırılması amacıyla Türkiye’deki bir çok kamu kurumu ellerindeki bilgi

ve belgeleri bilgisayar ortamına taşımıştır. Yani geleneksel devlet yapılanması günümüzde işlevselliğini yitirmektedir.

E-devlet, hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla daha şeffaf, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapı olarak tanımlanabilir (Koçak, 2005:1). Özellikle yönetimin yeniden yapılandırılması çabalarıyla önem kazanmaya başlayan E-devlet kavramı, bütünleşmiş stratejiyi, süreç, organizasyon ve teknolojiyi ifade eden bir kavramdır (Çukurçayır ve Eşki, 2001:103). Diğer bir ifadeyle E-devlet, E-yurttaş ve E-hükümet arasında olan ilişkilerin karşılıklı hizmet anlayışına dayalı olarak gerçekleştirildiği bir teknoloji çalışmasıdır (Demirel, 2006:84). E-devlet ile birlikte; Kamu kurumları şeffaflaşacak, kamu hizmetleri hızlı, etkin ve verimli şekilde yürüyecek, vatandaşın yönetime katılımı artacak, demokrasi tabana yayılacak, kurumlar arası bilgi alışverişi hızlanacak, iş ve veri yenilenmesi önlenerek zaman ve maliyet tasarrufu sağlanacak, kamusal karar organlarının karar alma süreçleri için gereken veriler sağlıklı ve hızlı derlenecek, vatandaş memnuniyeti artacak, hayat kalitesi yükselecek, ekonomik gelişme ivme kazanacak, kağıtsız ortama geçilerek tasarruf ve güvenlik sağlanacak, vatandaşların talepleri ön plana çıkacak, vatandaş ve devlet arasındaki ilişkiler gelişecek ve güven ortamı tesis edilerek, insan yanlışları en az düzeye çekilecektir (Büke, 2002:18-19)

E-Devlet yapısına yönelik olarak şekil 1’i incelediğimizde, devletin temel unsurları olan vatandaş ve kuruluşların (hem özel hem de kamu) E-devlette, E-vatandaş, E-şirket ve E-kurum biçiminde kendini gösterdiğini görüyoruz. Ancak E-devleti oluştururken söz konusu unsurlara öncelikler vermek ve birini tam anlamıyla gerçekleştirmeden E-devlet olmaz türünde yaklaşımlarda bulunmak E-devlet olgusunu olumsuz etkileyecektir. Eğer her bir unsur, kendi içerisinde “E” olgusunu gerçekleştirirse bu karşılıklı etkileşimi sağlayacak ve E-devlet oluşacaktır.

Şekil 1: E-Devlet Yapısı

Kaynak: Demokaan Demirel (2006), E-Devlet ve Dünya Örnekleri, Sayıştay Dergisi, s.85.

1.2.1. Geleneksel Devlet ve E-Devlet Ayrımı

Birçok ülke bilişim teknolojilerinden yararlanarak daha etkin, daha verimli ve daha hızlı bir devlet organizasyonu oluşturmak için değişik projeler geliştirmektedir. Bu projelerdeki ortak hedef devletin tüm kurum ve kuruluşlarını internet ortamına taşıyarak etkili ve verimli çalışan bir

organizasyon oluşturmaktır. Bu sayede hem ekonomik hem de demokratik alanda yeni bir devlet yapılanmasından söz etmek mümkün olacaktır.

Tablo 1: Geleneksel Devlet ve E-Devlette Vatandaş Kamu Yönetimi İlişkisi

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif Müşteri-Yurttaş
Kağıt Temelli İletişim	Elektronik İletişim
Dikey/Hiyerarşik Yapılanma	Yatay/Koordineli Ağ Yapılanması
Yönetimin Veri Yüklemesi	Yurttaşın Veri Yüklemesi
Eleman Yanıtı	Otomatik Sesli Posta, Çağrı Merkezi vb.
Eleman Yardımı	Kendi Kendine Yardım/Uzman Yardımı
Eleman-Temelli Denetim Mekanizması	Otomatik Veri Güncellemesiyle Denetim
Nakit Akışı/Çek	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Tektip Hizmet	Kişiselleştirilmiş/Farklılaştırılmış Hizmet
Bölümlenmiş/Kesintili Hizmet	Bütünsel/Sürekli/Farklılaştırılmış Hizmet
Yüksek İşlem Maliyeti	Düşük İşlem Maliyeti
Verimsiz Büyüme	Verimlilik Yönetimi
Tek Yönlü İletişim	Etkileşim
Uyruk İlişkisi	Katılım İlişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Kaynak: Özgür Uçkan, E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar-I, Literatür Yayıncılık, 2003, s.47.

E-devlet genel olarak ele alındığında yeni bir kavram gibi algılsa da aslında E-devleti yeni yapan unsurlar, kullanılan araçlar ve bu kavramın altında yatan özelliklerdir. Devlet her ne kadar elektronik olursa olsun yerine getirmesi gereken temel fonksiyonlar aynıdır. Burada yeni olan elektronik devletin, geleneksel devletten farklı olarak, işlevini nasıl ve hangi araçlarla gerçekleştirdiğidir.

E-devlet yapısı içerisinde vatandaşın kamu kurumları ile bire bir karşı karşıya gelmesi söz konusu olmamaktadır. Kamu hizmetini talep eden vatandaş yada herhangi bir tüzel kişi kamu bilgi sistemine ulaşmakta ve bu sistemin yönlendirmesi ile talep edilen kamu hizmetine erişilmektedir. Dolayısıyla E-devleti geleneksel devlete rakip olarak değerlendirmektense, geleneksel devlet içerisindeki güncelleme işlemi olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır.

1.2.2. E-Devletin Özellikleri

E-Devletin özünü oluşturan bilim bazlı dünya görüşü, yeni bilgi ve teknoloji üretmeye açık bir sistem oluşturmakta ve bu açık sistem bir yandan mekân içinde, diğer yandan geleceğe doğru genişleyip evrilirken uygarlık kalıbının gelişim yolunu da belirlemektedir (Erkan, 2000:114). Bu noktada E-devlet ile ilgili olarak belirtilmesi gereken ilk ve en önemli özellik Elektronik devletin bir bilgi devleti olduğudur.

Bilgi toplumunda bireylerin artık müşteri/vatandaşlar olarak kamudan beklentileri sadece kamusal bilgilerin sunulması değil, aynı zamanda sağlanan bilgilerin anlaşılabilir, kullanılabilir, güncel, doğru ve eksiksiz olmasıdır. Özel sektör işletme organizasyonlarının da bilgi teknolojileri ve sistemlerinden optimal düzeyde yararlanabilmeleri için, merkezi yönetimin özendirici ve teknolojik altyapı hazırlayıcı rollerinin gereklerini yerine getirmesi zorunludur (Öğüt, 2003:44).

Elektronik devlet yapısı yalnızca vatandaşların bilgiye erişme taleplerini karşılamakla kalmamaktadır. Kamu hizmetlerinin elektronik yapılar içinde görülebilmesi, vatandaşların kendileri hakkındaki bilgileri yine sorunsuz ve kolaylıkla kamunun ilgili birimlerine aktarabilmesini de içerir.

Bilişim çağının nimetleri olan en son teknolojileri kullanan e-devlet modeli, bir evrakın kamu kurumuna ulaştığı andan itibaren, yetkili kişiler tarafından herhangi bir zamanda, nerede ve ne aşamada olduğunun elektronik ortamda bilinmesi ve izlenmesine ilaveten konusuna, ilgisine veya diğer herhangi bir kritere göre elektronik ortamda evveliyat arama ve inceleme yapılabilmesine olanak veren yapısıyla teknik üstünlüğünü de ortaya koymaktadır (Saygılıoğlu ve Arı, 2003:79). Böylelikle E-devletin teknik bir devlet olma özelliğini görebiliyoruz.

1.2.3. E-Devlet Uygulamalarının Amaç ve Faydaları

E-devlet ile vatandaş-devlet ilişkileri karşılıklı olarak ağ ortamında sağlanabilmekte, devlet hizmetleri ağ ortamında zaman ve mekan ayrımı olmaksızın sunulabilmekte, vatandaşlar ise görev ve yükümlülüklerini ağ üzerinden yerine getirebilmektedirler. Bu çerçevede, E-devleti basit bir şekilde teknolojik olanakların kullanımı olarak görmek, yanlış bir değerlendirme olacaktır. Çünkü bu uygulamaların aynı zamanda insan kaynaklarının, iş süreçlerinin ve hizmeti kullanan vatandaşların potansiyellerinin maksimize edilerek değerlendirilmesini de içeren bir yapı değişimini de kapsadığını göz ardı etmemek gerekir (Yavuz ve Çarıkçı, 2009:5). Böylelikle vatandaşlar ürün veya hizmet zincirinin basit bir halkası olmamakla beraber yönetim sürecinin bir ortağı haline gelmektedirler. Bu yüzden bilgi ve enformasyon teknolojileri, geleneksel bağlamdaki iletişim, danışma ve karar verme mekanizmaları yeniden tanımlanmakta, kamu kurumlarındaki görevlilerin eskiden kalan süreç ve yapılarını tekrar gözden geçirmeleri bir zorunluluk haline gelmektedir (Yavuz ve Çarıkçı, 2009:5). Tüm bunların sistemli bir şekilde yapılabilmesi ve gereklerin yerine getirilebilmesi E-devlet yapısının oluşmasından sonra sağlanabilecek durumlardır.

E-Devlet uygulamalarına geniş bir perspektiften bakıldığında ne kadar büyük bir faydaya sahip olduğu rahatlıkla görülebilir. Örgütlerde yönetsel etkinlik ve vatandaşlara sunulan hizmetlerin kalitesi E-devlet uygulamaları ile kolaylıkla artırılabilir. Spesifik olarak, iç örgütsel işleyiş bağlamında enformasyon ve iletişim teknolojileri yoluyla etkinlik ve etkinliğe ulaşmak için bilgilerin toplanması, depolanması, düzenli bir şekilde tutulması ve kolayca ulaşılarak yönetilebilmesi konusunda büyük olanaklar sağlanmaktadır (Yavuz ve Çarıkçı, 2009:6). Başarılı ve klasik devlet anlayışı temelinde oluşturulmuş bir E-devlet modelinin ülkenin ekonomik kalkınmasından, sosyo-kültürel gelişimine, yaşam kalitesinin istenen düzeye getirilmesine, katılımcı demokrasinin güçlenmesine kadar pek çok faydası mümkündür.

E- Devletin başlıca üç temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, kamusal hizmeti erişilebilir hale getirmek, ikincisi, katılımcılığı arttırmak, sonuncusu da devlet kurumlarının rasyonel işlemlerini gerçekleştirmektir. Bu amaçlar çerçevesinde küreselleşme, bilgi yoğunluğu ve ağların varlığı yönetimlerin bilgi teknolojileri üzerine uyarlanmasını kolaylaştırmışlardır (Alptürk, 2002:34).

1.3. Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonomi kavramı; bilinen istatistiki yöntemlere göre tahmin edilemeyen ve gayri safi milli hasıla hesaplarını elde etmede kullanılan geliri getirici ekonomik faaliyetlerin tümüdür. Başka bir ifade ile kayıt dışı ekonomi, belgeye hiç bağlanmamış yada içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin devletin bilgisi dışına taşınmasıdır.

Ekonomik faaliyetler içerisinde yasal ve yasal olmayan alanlar bulunmaktadır. Kayıt dışı ekonomi yasal faaliyetler içerisinde olabileceği gibi yasal olmayan faaliyetlerde de kendisini gösterebilmektedir. Ekonomide kayıt dışılık sadece çalınmış ve mal, uyuşturucu ticareti, kumar, kara para, sahtecilik ya da vergi kaçırmak gibi muhasebe kayıtlarında yer almayan ve Gelir İdaresi'nden gizlenen faaliyet ve işlemler değildir. Evlerde aile yakınlarınca gerçekleştirilen gelir getirici faaliyetler, ikinci iş yapma, mal ve hizmet takasları, çalışanlara yapılan ancak vergiye tabi tutulmayan ödemeler gibi yasal faaliyetlerde kayıt dışılığın konusuna girmektedir. Vergilendirme açısından ise kayıt dışılık, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Kızılot, 2004:115).

Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasında bazı faktörlerin önemli rol oynadığını söyleyebiliriz. Bu faktörler, özel sektör üzerindeki mali yüklerin ve vergi sisteminin adil olmaması, globalleşme, kötü yönetim ve mükellef psikolojisi, işsizlik oranı, düşük gelir düzeyi ve yoksulluk, denetimsizlik, ekonominin gelişmemiş olması ve kamusal düzenlemeler olarak sıralanabilir (Ay, 2006:59-61).

Hükümetler kayıt dışı ekonomi ile mutlaka mücadele etmek zorundadırlar. Müdahale edilmemesi halinde bu olgu tüm ekonomiyi sarar ve devlet hizmet edemez bir hale gelir. Kayıt dışı ile mücadelede, önce kayıt

dışılığa sebep olan temel faktörler ortadan kaldırılmalıdır. Ardından diğer kurumlarla işbirliği dâhilinde haksız rekabet önlenmeli ve sosyal adalet tesis edilmelidir (Tekin, 2003:73).

2. MALİYE BAKANLIĞI E-DEVLET PROJELERİ, E-VERGİLEME VE TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE E-MALİYE UYGULAMALARI

2.1. E-Dönüşüm Türkiye Projesi

58. hükümet tarafından hazırlanan acil eylem planında E-dönüşüm Türkiye Projesi'ne yer verilmiş, söz konusu projenin koordinasyonu, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevlendirilmiştir. Bu görevin yerine getirilmesi amacıyla DPT bünyesinde Bilgi Toplum Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Ayrıca 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı başbakanlık genelgesi ile E-dönüşüm Türkiye Projesinin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları belirlenmiştir.

Kamu kurumlarında teknolojinin etkin kullanımını zorunlu kılan dört temel unsur bulunmaktadır. Bunlar (Işıksal, 2004:4);

- Vatandaşın, değişen ve gelişen yaşamsal beklentilerinin sürekli olarak yükselmesi,
- Hizmet sunma maliyetinin teknolojilerin yardımı ile düşürülebilecek olması,
- Küresel rekabetin inanılmaz boyutlara ulaştığı dünya ölçeğinde, sağlıklı ekonomik gelişimin ne denli önemli olduğu açıktır. Böylesine yoğun bir ortamın en önemli taşı, doğru bilgiye en çabuk biçimde ulaşabilmek, hızlı ve doğru karar verebilmektir. Kamunun lokomotif görevi üstlenerek karar süreçlerini desteklemesine ve yönlendirmesine gereksinim duyulması,
- Daha tutarlı, daha etkin ve daha güvenli bir yöntem ve üretim altyapısını oluşturabilmek için, kamu verimliliğinin ve şeffaflığının artırılmasına duyulan gereksinimdir.

Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan “Küresel Bilgi Teknolojisi” başlıklı raporda, ülkelerin bilgi toplumuna geçişteki hazırlıkları ve bu konudaki çeşitli göstergeleri dikkate alınarak bir sıralama yapılmaktadır. Bu sıralamanın yapılmasında ülkelerin hizmet sunum şekilleri, teknoloji üretme yetenekleri, insan sermayesi ve hukuki alt yapıları önemli rol oynamaktadır.

Tablo 2: Türkiye'nin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu (Networked Readiness)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Değerlendirilen Ülke Sayısı	80	102	104	115	122	127	134	133	138
E-Hazırlık Sırası-Türkiye	50	56	52	48	52	55	61	69	71

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumları, 2004-2011.

Tablo 2’de Dünya Ekonomik Forumu raporlarına göre Türkiye’nin bilgi toplumuna hazır olma durumu 2003’den 2011’e kadar belirtilmiştir. Buna göre, Türkiye 2010’da 133 ülke içerisinde 69. sırada yer alırken, 2011 yılında 138 ülke içerisinde 71. sırada yer almıştır.

Tablo 3: Ülkelerin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu (Networked Readiness)

2010-2011		
SIRA	ÜLKE	PUAN
1	İsveç	5,60
2	Singapur	5,59
3	Finlandiya	5,43
4	İsviçre	5,33
5	ABD	5,33
6	Taiwan, Çin	5,30
...		
71	TÜRKİYE	3,79
Toplam 138 ülke		

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu, 2011

Tablo 3’de 2011 yılında 71. Sırada yer alan Türkiye’nin puanın 3,79 olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye’nin uzun vadede bilgi toplumu olmaya yönelik daha çok faaliyette bulunması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de çeşitli kurumların E-dönüşüm projesi dâhilinde bir takım faaliyetlerde bulduklarını söyleyebiliriz. Bu kurumlardan en önemlisi hiç şüphesiz ki Maliye Bakanlığıdır.

2.2. E-Vergileme Sistemi ve Maliye Bakanlığı’nın E-Devlet Projeleri ve Bilişim Personeli Desteği

Ticari globalleşme, elektronik ticaret ve elektronik devlet yapılanmalarından önce dünya ekonomik hayatına bakılırsa; ödemelerin geleneksel metodlarla yapıldığı, vergilerin de yine geleneksel metodlarla toplandığı ve diğer ekonomik aktivitelerde de benzer uygulamalara gidildiği görülmektedir (Akdemir ve Öz, 2004:137).

Elektronik vergi yönetimi; vergi beyannamelerinin mükellefler veya vergi sorumluları tarafından elektronik ortamda doldurulup vergi idaresine ulaştırılmasıdır¹. Vergiler, internete bağlı bilgisayarlar ve çevrimiçi haberleşme araçları ile vergi dairesine gitmeden ödenebilmektedir. E-devlet uygulaması ile pek çok ülkede E-vergileme sistemi uygulanabilmektedir. E-vergileme, verginin tahakkuku ve tahsilini sağlayan bir E-devlet uygulamasıdır. Vergi dairelerinin otomasyonu konusunda bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin çok etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu gelişmelerle birlikte vergi mükelleflerinin beyannamelerini elektronik ortamda verebilmeleri, beyannamelere yönelik tahsil ve tahakkuk işlemlerini bilgisayar yardımı ile yapabilmeleri, vergi mükelleflerinin gelir ve servet harcamaları ile ilgili bilgileri elektronik ortamda toplayabilmesi ve en nihayetinde vergi denetiminin bilgisayar destekli olması sağlanmıştır (Çetin, 2010:81). Bu yeniliklerle birlikte 21. Yüzyılda kayıt dışı ekonominin azalması kaçınılmaz olacaktır.

E-vergileme sisteminin tam olarak oluşması ve güçlü bir alt yapıya sahip olmasına yönelik olarak, E-devlet projeleri çerçevesinde, Maliye

¹ E-Beyanname gönderebilecek olan mükellefler;

- 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu uyarınca çıkarılan tebliğlere göre aktif büyüklükleri veya net satış hasılatlarının belli bir tutarın üzerinde olması nedeniyle beyannamelerini meslek mensubuna imzalamak zorunluluğu bulunmayan mükellefler,
- Vergi Usul Kanununun mükerrer 257.nci maddesinin Bakanlığımıza verdiği yetkiye istinaden, 3568 sayılı kanun uyarınca yetki almış olup bağımsız çalışan Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler (meslek mensupları),
- Katma Bütçeli İdareler,
- İl Özel İdareleri,
- Belediyeler ve bunlara bağlı iktisadi işletmeler,
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri,
- Devlet ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri İştirakleri,
- Döner Sermayeli İşletmeler,
- Özerk Kuruluşlar,
- Diğer Kamu Kurumları,
- Noterler,
- Muhasebeye ilişkin işlemleri, işletmede bağımlı olarak çalışan ve 3568 sayılı Kanuna göre ruhsat almış bulunan meslek mensupları tarafından yerine getirilen mükellefler,
- Herhangi bir hadde ve sınırlamaya tabi olmaksızın, Yeminli Mali Müşavirlerle tam tasdik sözleşmesi imzalamış olan mükellefler,
- Gayrimenkul sermaye iradı mükellefleri,
- 1581 sayılı Kanuna göre kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri,
- 1136 sayılı Avukatlık Kanununa göre ruhsat almış Avukatlar,
- 3568 sayılı Kanun uyarınca yetki almış olan Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerden, mesleki faaliyetini icra etmeyen ancak gelir getirici faaliyette bulunanlar, istemeleri halinde beyannamelerini elektronik ortamda doğrudan kendileri gönderebileceklerdir. Bunların dışında kalan mükellefler E-beyanname gönderemezler.

Bakanlığı, E-maliye projeleri şeklinde adlandırılan bir takım dönüşüm projeleri geliştirmiş ve geliştirmektedir.

Maliye bakanlığının yürüttüğü çalışmalardan Say2000i (Saymanlık otomasyon projesi) projesi bu alanda atılmış başlangıç adımlarından en önemlisidir. Bunun yanında vergi idarelerinin modernizasyonu kapsamında, Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) yürütülmektedir. VEDOP ile internet vergi dairesi kapsamında mükellefler ve diğer kurumlara çeşitli hizmetler sunulmaktadır. İnternet Vergi Dairesi, kamu idarelerinde saydamlık ve kaliteli hizmet sağlama konusunda devletin bireye ait tuttuğu kayıtlar anlamında ilk uygulamalardandır. Ayrıca E-maliye kapsamında yürütülen Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi (BYES), Milli Emlak Otomasyon Projesi (MEOP), Nakil Vasıtaları, Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (MOTOP); gibi bir çok proje bulunmaktadır (Aktan, 2004:1).

2.2.1. VEDOP-I Projesi

Maliye Bakanlığı'na bağlı Gelir İdaresi Başkanlığı, bilişim politikasını ve bilgi teknolojileri yatırımlarını aşağıdaki vizyonu hayata geçirmek üzere planlayıp uygulamaktadır (Özbek, 2007:50-52);

- Mükellefi müşteri olarak gören hizmet anlayışı,
- Saydam, etkin ve verimli Gelir İdaresi,
- Doğru bilgiyi zamanında üretme ve yönetime sunma,
- Etkin denetim,
- Teknolojiyi yakından izleyen idare,
- Kurumlar arası bilgi/uygulama değişimini sağlayacak ve mükellefleri Vergi Dairesine getirmeden hızlı ve güvenli hizmet vermeyi gerçekleştirecek bilgisayar alt yapısı.

Yukarıda saydığımız hedeflere erişmek üzere Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), Vergi Dairesi Tam Otomasyonu Projesi (VEDOP) ile birlikte vergi dairelerindeki tüm işlemlerin bilgisayar yardımı ile yapılmasını sağlayan entegre bir bilgi sistemi projesi gerçekleştirmiştir (Uğur ve Çütücü, 2009:11).

VEDOP, ilk olarak 1995 yılında vergi daireleri otomasyonu amacıyla bir pilot proje uygulaması olarak faaliyete geçirilmiştir. Projenin temel amaçları içerisinde; vergi gelirlerinin artırılması, mükelleflere sunulan hizmet kalitesinin artırılması, Maliye bakanlığı ile sürekli iletişim içerisinde olan Bakanlar ve Gümrük Müsteşarlığı gibi kurumlarla bilgi sistemleri bağlamında birlikte etkin çalışabilirliğin sağlanması ve vergi politikalarının ve denetim stratejilerinin belirlenmesinde karar vericilerin ihtiyacı olan bilginin sağlanması sayılabilir. Uygulanan bu pilot projenin başarılı olmasından sonra 1998 yılında VEDOP-I başlatılmıştır. 2 yıl içerisinde 22 ildeki 155 vergi dairesi ve 5 defterdarlığın otomasyonu gerçekleştirilerek proje tamamlanmıştır. Bu projenin maliyeti 75 milyon dolardır.

VEDOP-I projesi sayesinde Türkiye genelinde, vergi gelirlerinin yaklaşık %80'nin toplandığı ve tahakkuk ile tahsilât işlemlerinin %85'inin takip edilebilir hale geldiğini söyleyebiliriz.

2.2.2. VEDOP-II Projesi

2004 yılında başlanmış olan VEDOP-II projesi, Otomasyonlu Vergi Dairesi sayısının artırılması, beyannamelerin internet üzerinden alınması, Türkiye Vergi Dairesi, denetim otomasyonu, veri ambarı oluşturulması diğer kurum ve kuruluşlarla veri alışverişine imkan tanıyan altyapının oluşturulması uygulamalarını içermektedir. VEDOP-II kapsamında;

- Her yıl 14 000 çalışan boyutunda iş yükü kazanılacak (54,2 Milyon \$/yıl),
- Her yıl 6000 ton kağıt kullanımından tasarruf edilecek (117 000 ağaç, 3 milyon \$/yıl),
- Yıllık 75 000 beyannamenin internet ortamında alınması,
- Her yıl banka ödenişlerine ait 40 milyon senedin vergi ödeyicilerin hesaplarına otomatik olarak işlenmesi ile 4000 çalışan iş gücü kazancı,
- İnternet üzerinden beyanname, ekleri ve bildirimlerin kabulünü sağlayacak e-beyanname uygulaması,
- Vergi tabanını yaygınlaştırmak, beyan dışı kalmış vergisel olayları tespit etmek ve vergi politikaları ve denetim stratejilerini oluşturmaya yönelik bilgi desteği için GİB veri ambarının gerçekleştirilmesi,
- Mükellefi müşteri olarak değerlendirme kapsamında Müşteri ilişkileri Yönetimi hizmeti de verecek,
- Çağrı Merkezi uygulaması,
- Defterdarlık ve Gelir Müdürlükleri otomasyonu,
- Bakanlıkça belirlenen mükelleflere ait defter ve belgelerin elektronik ortamda alınarak arşivlenmesi ve analizlerinin gerçekleştirildiği Elektronik Muhasebe Kayıt Sistemi (EMKAS) çalışmalarına hız verilmiştir.

VEDOP II ile Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından VEDOP birinci aşama çerçevesinde otomasyona geçirilen 22 ildeki 155 Vergi Dairesi ve 5 Defterdarlıkça ilaveten, otomasyona geçmemiş bulunan 81 ildeki 125 Vergi Dairesi, küçük illerde Defterdarlık binaları içinde, büyük illerde ise ayrı binalarda bulunan Takdir Komisyonu Başkanlıkları, Defterdarlığa bağlı Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları ve Gelir Müdürlükleriyle, Ankara Vergi İstihbarat Merkezi, 6 ildeki Bölge Müdürlükleri ve Bölge Müdürlüklerine bağlı illerdeki Vergi Denetmenleri Birim Başkanlıkları dahil olmak üzere 579 gelir idaresi birimi otomasyon kapsamına alınmıştır (GİB Faaliyet Raporu, 2006: 57).

2.2.3. VEDOP-III Projesi

Türkiye'deki tüm defterdarlıkları, vergi dairelerini, mal müdürlüklerini, takdir komisyonlarını ve Maliye Bakanlığı'na bağlı bilgi işlem merkezlerini tam otomasyona kavuşturmayı hedefleyen VEDOP serisinin üçüncü aşaması Siemens tarafından gerçekleştirilmiştir. 99 milyon dolara mal olan üçüncü aşamanın yapımı 2 yılda tamamlanmış olup projeye birlikte “*e-imza*” uygulaması da devreye girmiştir. Böylece bütün işlemler internet üzerinden gerçekleştirilmektedir. Tam otomasyonun hedeflendiği VEDOP III, web tabanlı olup ve on-line sistem üzerinden çalışmaktadır. Türkiye'nin en kapsamlı e-devlet projesi olan VEDOP-3 çerçevesinde, Türkiye genelindeki 448 vergi dairesi ve 585 mal müdürlüğü gelir servisinin de yeniden yapılandırılması ile vergi dairesi otomasyon uygulamalarının tamamen web tabanlı yapıya dönüştürülmesi sağlanmıştır. Yeni sistem ile oluşturulan “Türkiye Vergi Dairesi” yaklaşımının tamamlanmasıyla mükelleflerin kayıtlı olduğu vergi daireleri dışındaki vergi dairelerinden de hizmet alabilmeleri sağlanmaktadır.

2.2.4. E-Maliye Uygulamalarında Bilişim Personeli Desteği

Geleneksel bürokratik işlem süreçlerinden elektronik olarak hizmetlerin sunumuna geçişin vergi toplama maliyetlerini azaltacağı ve daha güvenli bir mükellef-idare ilişkisini açığa çıkaracağı açıktır. Bu süreçte kamuda giderek yaygınlaşan ve belki de özel sektörle rekabet etmesini geciktiren bilgi işlem sistemlerinin, profesyonel ve deneyimli personel eli ile gerçekleştirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir (Çolak, 2011).

2008 yılında örnek bir uygulama modeli olarak getirilen kamu kurumlarının nitelikli personel istihdamı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi, VEDOP, Say2000i sistemleri öncelikli olmak üzere pek çok proje için uygulanabilir bir nitelik kazanmıştır. Özellikle vergi uygulamaları açısından bakıldığında, giderek kullanım alanı azalan defter ve belgeler üzerinden inceleme tekniklerinin yerini almaya başlayan, risk ambarındaki verilerin işlenmesi sonucu geliştirilen risk grupları itibarıyla elektronik inceleme, E-teftiş yöntemleri, saydam ve profesyonel bir bilişim kadrosu ile mümkün olabilecektir (Çolak, 2011).

Kamu idarelerinin nitelikli 30 kişilik yüksek ücretli personel çalıştırması yönteminin gelir idarelerinde alt yapılarının oluşturulması gerekir. Nitelikli elemanlarla bilgi işlem sisteminin güçlü bir alt yapı kazandırılması elektronik ortamda verilerin düzenlenmesine ve denetim birimlerinin elektronik ortamda denetim yapabilmelerine yönelik imkânlarının gelişmesine katkı sağlayacaktır.

2.3. E-Maliye Uygulamaları ve Bu Uygulamaların Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

E-devlet yapısının bir uzantısı olan E-maliye sisteminin oluşturulmasında iki unsur dikkate alınmalıdır. Bunlardan ilki sistemli bir otomasyon düzeninin oluşturulması, diğeri de oluşturulan E-maliye sisteminin hukuksal düzenlemelerle desteklenmesidir. Bu doğrultuda E-

maliye sistemi içerisinde büyük öneme sahip olan bazı kavramların gerek otomasyon ve gerekse hukuki yapılarını incelememiz gerekmektedir. Bu kavramlar, E-beyanname, E-fatura, E-defter, E-belge, E-kayıt, E-denetim, E-haciz ve E-tahsilâttır.

Tablo 4: Türkiye’de E-maliye Uygulamalarının Gelişim Süreci (2000-2012 Yılları Arası)

01.01.2000	<i>İVD</i> Kapsamında mükellef beyanlarıyla ilgili; tahakkuk, ödeme, borç, gecikme zammı, yurtdışı çıkış yasağı bilgilerinin sorgulanabilir hale gelmesi
01.09.2000	<i>İVD</i> Kapsamına kurumlar vergisi mükelleflerinin dahil edilmesi
01.09.2001	<i>İVD</i> Kapsamına gelir vergisi mükelleflerinin dahil edilmesi
30.12.2001 (24626 RG)	<i>Elektronik Defter</i> , <i>Elektronik Belge</i> ve <i>Elektronik Kayıt</i> tanımlamalarının getirilmesi (VUK’nın Mük. 242/2. maddesinde 4731 Sayılı Kanunun 4-E maddesiyle yapılan düzenleme)
30.01.2003 (25009 RG)	ÖTV mükelleflerinin (I), (II) ve (IV) No’lu bildirimlerinin <i>İVD</i> üzerinden gönderimine başlanması (ÖTV 3 Seri Nolu GT)
04.12.2003 (25306 RG)	E-Dönüşüm Türkiye Projesi’nin (eDTr) 2003-2004 KDEP’nin yürürlüğe girmesi (2003/48 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile)
2004	VEDOP II Projesi’nin başlatılması
23.01.2004 (25355 RG)	5070 Sayılı <i>Elektronik İmza Kanunu</i> ’nun kabulü
23.01.2004 (25355 RG)	<i>Güvenli Elektronik İmza</i> ile ilgili düzenleme (818 Sayılı Borçlar Kanunu’nda 5070 Sayılı Kanunun 22. maddesi ile yapılan düzenleme)
23.01.2004 (25355 RG)	<i>Güvenli Elektronik İmza</i> ile ilgili düzenleme (1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda 5070 Sayılı Kanunun 23. maddesi ile yapılan düzenleme)
31.07.2004 (25539 RG)	<i>E-Beyanname</i> uygulamasına ilişkin yasal düzenleme (VUK’nın 28. maddesine 5228 Sayılı Kanunun 3. maddesi ile eklenen fıkra)
31.07.2004 (25539 RG)	<i>E-Beyanname</i> konusunda Maliye Bakanlığı’nın yetkilendirilmesi (VUK’nın 257/4. maddesine 5228 Sayılı Kanunun 8. Maddesi ile eklenen fıkra)
30.09.2004 (25599 RG)	<i>E-Beyanname</i> üzerinden elektronik ortamda <i>ihtiyari</i> olarak beyanname gönderimine başlanılmasına ilişkin 340 Nolu VUK GT nin yayımlanması
Ocak-2005	DPT tarafından “ <i>eDTr Projesi KDEP 4 Nolu Değerlendirme Raporu</i> ”nun yayımlanması
03.03.2005 (25744 RG)	<i>E-Beyanname</i> üzerinden elektronik ortamda <i>zorunlu</i> olarak beyanname gönderimine başlanılmasına ilişkin 346 Nolu VUK GT nin yayımlanması
21.07.2005 (25882 RG)	<i>Kanuni süresi geçtikten sonra kendiliğinden veya pişmanlık talepli</i> olarak verilen beyannamelerin elektronik ortamda verilmesine ilişkin düzenleme (VUK’nın 257/3. maddesinde 5398 Sayılı Kanunun 23/a. maddesi ile yapılan değişiklik)
21.07.2005 (25882 RG)	Elektronik ortamda beyanname verilmesi mecburiyetine uyulmaması halinde kesilmesi gereken <i>özel usulsüzlük cezasına</i> ilişkin düzenlemeler (VUK’un Mükerrer 355. maddesinde 5398 Sayılı Kanunun 23. maddesi ile yapılan değişiklik)
13.10.2005 (25965 RG)	Beyannamelerin kanuni süresinden sonra verilmesi ve ceza uygulamasına ilişkin olarak VUK 351 Nolu GT’nin yayımlanması
02.03.2006	2005 yılında elde edilen kazançlara ilişkin elektronik ortamda

(26096 RG)	verilmesi gereken beyanname hadlerine ilişkin VUK 357 Nolu GT'nin yayımlanması
08.04.2006 (26133 RG)	E-Haciz düzenlemesine ilişkin hukuki düzenleme (6183 Sayılı AATUHK'nun 79. maddesinde 5479 sayılı Kanunun 5. maddesi ile yapılan değişiklik)
Temmuz-2006	"Bilgi Toplumu Stratejisi 2006-2010 Eylem Planı"nda "Elektronik Fatura ve Defter Uygulaması" başlıklı 64 Nolu Eyleme yer verilmesi
11.07.2006 (26225 RG)	Elektronik Defter, Kayıt ve Belgelerin tutulmasına ilişkin 361 Nolu VUK GT'nin yayımlanması
2007	VEDOP-3 Projesinin başlatılması
30.01.2007 (26419 RG)	E-Haciz uygulamasına ilişkin olarak 440 Nolu Tahsilat GT'nin yayımlanması
01.02.2007 (26421 RG)	İstanbul Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı mükelleflerinin, tüm vergi beyannamelerini elektronik ortamda gönderme zorunluluğu getirilmesine ilişkin VUK 367 Nolu GT'nin yayımlanması
01.03.2007 (26449 RG)	Düzeltilme beyannamelerinin elektronik ortamda verilmesine ilişkin VUK 368 Nolu GT'nin yayımlanması
28.06.2007 (26566 RG)	VUK 373 Nolu GT'nin yayımlanması
30.06.2007 (26568 RG)	E-Haciz uygulamasına ilişkin 1 Nolu Tahsilat GT'nin yayımlanması
18.10.2007 (26674 RG)	VUK 376 Nolu GT'nin yayımlanması
06.02.2008 (26779 RG)	Ba ve Bs Formları'nın aylık olarak gönderim zorunluluğu getirilmesine ilişkin 381 Nolu VUK GT nin yayımlanması
06.06.2008 (26898 M.RG)	Maliye Bakanlığı'nın elektronik defter, belge ve kayıtlar konusunda yetkisinin yeniden düzenlenmesi (VUK Mükerrer 242/2-5. maddesinde 5766 sayılı kanunun 17. maddesiyle yapılan düzenleme)
05.03.2010 (27512 RG)	E-fatura ve Mali Mühür uygulamasına ilişkin olarak 397 Nolu GT'nin yayımlanması
01.08.2010 (27659 RG)	Elektronik Ortamda Tebliğ uygulamasının başlatılması (6009 Sayılı Kanunun 7. Maddesi ile VUK'na 107/A maddesinin eklenmesi)
19.01.2011 (27820 RG)	Elektronik Tebliğ konusunda yapılan düzenlemeler (7201 Sayılı kanunda 6099 sayılı kanunla yapılan değişiklikler)
04.02.2011 (27836 RG)	Güvenli Elektronik İmza ile ilgili düzenleme (6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 15. maddesinde yer verilen hüküm)
25.02.2011 (27857 M.RG)	Vergi levhasını asma zorunluluğunun kaldırılmasına ilişkin düzenleme (VUK 5/4. maddesinde 6111 Sayılı Kanunla yapılan düzenleme)
13.12.2011 (28141 RG)	1 Sıra Nolu E-defter GT'nin yayımlanması
20.01.2012 (28179 RG)	Mükellef Bilgileri Bildiriminin elektronik ortamda verilme zorunluluğuna ilişkin 413 Sıra Nolu VUK GT'nin yayımlanması
18.02.2012 (28208 RG)	Önceden Hazırlanmış Kira Beyanname Sistemine ilişkin 414 Nolu VUK GT'nin yayımlanması

Kaynak: Hepaksaz, E. (2012), *Türkiye'de Vergi Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasında Muhtemel Fayda ve Maliyetleriyle Vedop Projesi ve E-mali Uygulamalar*, 27. Maliye Sempozyumu, Tebliğler Kitabı, s.32-36.

E-maliye uygulamalarına yönelik olarak 2000 yılından günümüze kadar yapılan düzenlemelere Tablo 4'de yer verilmiştir.

2.3.1. E-Beyanname Uygulaması ve Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye’de uygulama, esas itibariyle, “vergi borcunun miktarını belirten vergi beyannamesinin, vergi idaresine elektronik olarak teslim edilmesi” ve “tahakkuk eden vergi borcunun vergi idaresine gitmeden elektronik araçlarla yatırılması” olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Türkiye’de vergi dairesine gidip vergisini ödemek zorunda olmayanlar hariç, beyanname ile vergi beyanında bulunan, tam otomasyonlu vergi dairelerine bağlı ulusal vergi mükellefleri, beyannamelerini elektronik olarak teslim ederler.

E-mükellef projesinin başlangıç noktasını oluşturan E-beyanname, 5228 sayılı kanunun 8. maddesiyle Vergi Usul Kanunu’nun 257. maddesinin 4 nolu bendinde yapılan değişiklikle, Türk vergi mevzuatına girmiş bulunmaktadır. Beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi uygulamasına Ekim 2004 yılında başlanmıştır. Bu uygulama tam otomasyona geçmiş vergi dairelerine verilecek beyannameleri kapsar. 346 No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile daha önce isteğe bağlı gönderilebilen beyannamelerden bazılarının internet ortamında gönderilmesi zorunlu kılınmış ve ayrıca tam otomasyonlu olmayan vergi dairesi mükellefleri ve aracılık yetkisi almak isteyen meslek mensuplarına kullanıcı kodu, parola ve şifre verilmesi sağlanmıştır (Ay, 2006:72).

E-beyanname uygulaması kapsamında, 2010 yılının sonunda 24 adet beyanname² ve bildirim internet ortamında alınmakta iken, 6111 sayılı Kanun kapsamında uygulamaya konulan 15 beyanname ile bu sayı 2011 yılının sonunda 39’a yükselmiştir (Hepaksaz, 2012:37).

İnternet üzerinden zorunlu olarak gönderilmesi gereken beyannameleri göndermeyenler hakkında Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 355. maddesi uyarınca özel usulsüzlük cezası uygulanacaktır.

² (1) KDV Beyannameleri (1 ve 2 nolu), (2) ÖTV Beyannamesi, (3) Muhtasar Beyanname, (4) Muhtasar Beyanname, (5) Damga Vergisi Beyannamesi, (6) BSMV Beyannamesi, (7) ÖİV Beyannamesi, (8) ŞOV Beyannamesi, (9) Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesi (Beyana tabi geliri sadece basit usulde tespit edilen ticari kazançlardan ibaret olanlar için), (10) Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesi (Beyana tabi geliri sadece gayrimenkul sermaye iradından ibaret olanlar için), (11) Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesi (Ticari, zirai ve mesleki kazancı olan mükellefler için zorunlu), (12) Kurumlar Vergisi Beyannamesi, (13) Geçici Vergi Beyannamesi (Kurumlar Vergisi mükellefleri için 2007 yılının ilk döneminden itibaren zorunlu), (14) Geçici Vergi Beyannamesi (Gelir Vergisi mükellefleri için zorunlu), (15) Noter Harcı, (16) Form B (Form Ba, Form Bs), (17) G.V.K Geçici 70. madde kapsamında Muhtasar Beyanname, (18) G.V.K Geçici 67. maddesine göre yapılan tevkifatlar için Muhtasar Beyanname, (19) KKDF Kesintisi Bildirimi, (20) Araçları Muayene Yetkisi Verilen Gerçek ve Tüzel Kişilerce Ödenmesi Gerekli Hazine Payına İlişkin Bildirim, (21) 5811 sayılı Kanun kapsamında Yurt Dışında Sahip Olunan Varlıklara İlişkin Vergi Beyannamesi (Gerçek ve tüzel kişiler için), (22) 5811 sayılı Kanun kapsamında Yurt Dışında Sahip Olunan Varlıklara İlişkin Vergi Beyannamesi (Sorumlu Bankalar ve Aracı Kurumlar için), (23) 5811 sayılı Kanun kapsamında Türkiye’de Sahip Olunan Varlıklara İlişkin Vergi Beyannamesi.

2.3.2. E-Fatura Uygulaması ve Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Genel olarak elektronik fatura sistemi, kurumların düzenledikleri faturalarda bulunan bilgilerin belirlenen standartlarda ve elektronik ortamda Gelir İdaresi Başkanlığı'na aktırılması suretiyle, faturalara ait ikinci nüshaların kağıt ortamda saklanması zorunluluğunu ortadan kaldıran ve belirli şartlar dâhilinde güvenli elektronik imzalı E-fatura kullanılmasına imkan sağlayan sistemdir (Çetin, 2010:83).

E-fatura uygulaması, elektronik belge olarak düzenlenen faturaların tarafları arasında dolaşımı ile ilgili oluşturma, gönderme ve alma zamanı gibi önemli kayıtların tarafsız bir biçimde tutulmasını sağlamak ve elektronik belge olarak oluşturulmuş herhangi bir belgenin şekli olarak uygunluğundan emin olmak amacı ile Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından oluşturulan uygulamanın genel adıdır (Karadeniz, 2012:5).

2010 yılı itibari ile 397 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile e-fatura uygulamasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Tebliğ'de faturaların elektronik belge olarak düzenlenmesi, elektronik ortamda iletilmesi, muhafaza ve ibraz edilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir (Köprü, 2011:1).

Elektronik ortamda gönderilen faturaların geçerli olabilmesi için Elektronik Fatura Kayıt Sistemi kapsamında elektronik olarak fatura gönderme izni alan mükelleflerin alıcılara iletmek üzere hazırladıkları dosyaların; PDF formatında hazırlanmış olması ve 5070 sayılı Elektronik imza Kanunu hükümlerine göre nitelikli elektronik imza ile imzalanmış olması gerekmektedir. PDF formatında hazırlanmayan veya "güvenli elektronik imza"³ ile imzalanmayan herhangi bir dokümanın vergi mevzuatımız karşısında geçerliliği bulunmamaktadır (Aydın, 2009:3).

2.3.3. E-Belge, E-Defter ve E-Kayıt Uygulamaları ve Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

E-belge, tüm mal ve hizmet alımları ile giderlerinin elektronik ortamda belgelenmesidir (Ay, 2006:71). E-defter, şekil hükümlerinden bağımsız olarak Vergi Usul Kanunu'na göre düzenlenmesi şart olan belgelerde yer alan bilgileri içerir. E-defter bilgisayarlı muhasebe programları ile E-belgelerin tamamının ayrıntılı bir şekilde E-kaydının yapıldığı yerdir. E-defter ve E-belge sisteminde bilgilerin bozulmaması, silinememesi ve okunmaz hale getirilememesi için bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir.

³ Elektronik imza kanunu mad.4: Güvenli elektronik imza;

- Münhasıran imza sahipliğine bağlı olan,
- Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan,
- Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan,
- İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişikli yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan, elektronik imzadır.

E-kayıt, elektronik ortamlarda tutulan ve elektronik defter ve belgeleri oluşturan, elektronik yöntemlerle erişilen ve işlenen en küçük bilgi ögesidir.

11.07.2006 tarih ve 26225 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 361 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde V.U.K. 242. maddesinin 2. fıkrasında verilen yetki ile kağıt ortamında tutulan, düzenlenen, muhafaza ve ibraz edilen defter ve belgeler yerine aynı bilgileri içeren elektronik defter ve belgelerin oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafaza ve ibrazına ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir (<http://www.gib.gov.tr>).

Tebliğde e-belge, e-defter uygulaması mükelleflerin tercihine bırakılmıştır. Bilanço esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç elde eden mükelleflerden isteyenler bu uygulamadan yararlanabilecektir. Uygulama için gerekli teknik donanıma sahip olup, hazırlık dönemi sonunda bu sisteme geçmesi uygun bulunan mükellefler kağıt ortamında düzenledikleri belge ve tuttıkları defterlerinin bir nüshasını belirli veri formatları içinde elektronik ortamda tutabileceklerdir. E-defter uygulamasına yönelik olarak 2006 yılında çıkarılan 361 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Tebliği ile ilk düzenlemeler yapılmıştır. 13 Aralık 2011 tarihinde 1 sıra numaralı “Elektronik Defter Genel Tebliği” ile bu tebliğ yürürlükten kalkmıştır. Yeni Tebliğ ile Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu uyarınca tutulması zorunlu olan defterlerin elektronik ortamda oluşturulması, kaydedilmesi muhafazası ve ibrazına ilişkin usul ve esaslar yeniden belirlenmiştir (Köprü, 2011:1). Defterlerini elektronik ortamda oluşturmak, kaydetmek, muhafaza ve ibraz etmek isteyen tüzel kişilerin, öncelikle 397 sıra numaralı VUK Genel Tebliği kapsamında elektronik fatura uygulamasından yararlanma iznine sahip olmaları ve Mali Mühür temin etmiş olmaları gerekmektedir (Köprü, 2011:1).

2.3.4. E-Denetim Uygulaması ve Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Elektronik ortamda denetime imkan veren, Maliye Teftiş Kurulu Denetim Bilgi Sistemi Projesi (MTK DEBİS) ve Maliye Bakanlığı’nın yapmış olduğu tüm mali ve mali olmayan işlemleri elektronik ortama taşımak amacıyla Maliye SGB.net Projesi gibi projeler yürütülmektedir. İş ve işlemlerin bilişim teknolojileri kullanılarak otomasyona dayalı bir şekilde gerçekleştirilmeye başlanmasının sonucunda iş ve işlemlerin elektronik olarak teftişi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Türkiye’de teftiş hizmetinin öncü kurumu olan Maliye Teftiş Kurulu, bu durumu göz önüne alarak “E-teftiş” çalışmalarına başlamıştır. İlk etapta VEDOP esas alınarak vergi dairesi teftişine yönelik bir yazılım geliştirilmiş ve Temmuz 2007’den itibaren MTK VEDEBİS uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, 2008 yılında toplam 34 vergi dairesinde e-teftiş uygulaması yapılmış ve bunun sonucunda; Toplam mükellef sayısının yüzde 9,9’unu teşkil eden 380.743 mükellefin işlemleri elektronik olarak teftiş edilmiştir (MB, 2008: 49). Hesap Uzmanları Kurulu Başkanlığı’nın, etkin risk analiz sistemi ve mükellef seçimi yapılmasına olanak sağlamak üzere modern bilişim teknolojileri destekli bilişim sistemleri kurmak ve bilgisayar destekli denetim teknikleri uygulamak amacıyla Gelir

İdaresi Başkanlığı, Almanya ve İngiltere Maliye Bakanlıkları ile ortaklaşa yürüttüğü proje 2008 yılı içerisinde tamamlanmıştır. Bununla birlikte, kayıt dışı ekonomi ile daha etkin mücadele sağlanması amacıyla; mükellefler hakkında detaylı veri tabanı oluşturulması, denetimde bilgisayarlı uygulamaların yaygın kullanımı, vergi kurallarını ihlal eden mükelleflerin sistematik ve etkin bir biçimde tanımlanması, Gelir İdaresi Başkanlığının kullanımı için uygun risk değerlendirme modellerinin geliştirilmesi ve kurulması, vergi uyumunun kontrolünü kolaylaştırmak için bilgisayarlı denetim sistemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması, Hesap Uzmanları Kurulunun özel risk analiz modellerine temel olacak bilişim sisteminde kullanılacak bilgilere, Gelir İdaresi Başkanlığının veri ambarından erişimin sağlanması gibi Proje hedeflerinin gerçekleştirilmesi çalışmaları ise devam etmektedir (MB, 2008:50). Denetimin etkinliği bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde artmaktadır. Türkiye’de özellikle maddelerdeki gelişmeler, artık elektronik denetim uygulamalarına fırsat vermektedir. GİB, denetim standartlarını da yükselterek bir kısım uygulamalara tamamen geçmiş ve süreci tamamlamıştır. Proje kapsamında olanlarda uygulama başlamıştır. Elektronik fatura kayıt sistemi (EFKS), elektronik defter uygulaması, elektronik beyanname uygulaması, elektronik haciz projesi (E-Haciz), denetim bilgi sistemi (VEDOS), Veri Ambarı Projesi (VERİA) gibi denetim standartlarını yükselten uygulamalar mevcuttur.

Bilindiği üzere, V.U.K’nun 135. maddesinde sayılan ve vergi incelemeye yetkili inceleme elemanlarına defter ve belgeler V.U.K’nun 253 ve 254. maddeleri uyarınca fiziki olarak ibraz edilmekte ve vergi incelemesi yasal defter ve belgeler üzerinden yapılmaktadır. Yapılan yeni düzenlemeler ile en azından şimdilik bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerin yasal defter, defter kayıtları ve belgelerinin elektronik ortamda tutulması uygulaması başlatılmaktadır. Daha sonra bu uygulanmanın basit usulde defter tutanlar, serbest meslek kazancı elde edenler vs içinde zorunlu hale getirileceği açıktır. Hatta ücretlilerinde uzun dönemde beyanname verme uygulamasına dâhil edileceği beklenilmektedir. Aksi halde E-mükellef projesinin sağlıklı sonuçlar vermesi beklenilemez.

2.3.5. E-Haciz Uygulaması ve Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Gelir İdaresi Başkanlığı 2010 yılı Performans Programında, kamu alacaklarının süratle tahsili, takip masraflarının ve idare ile ilgili kurumların iş yükünün azaltılması, zaman tasarrufu sağlanması ve haciz uygulamalarının elektronik ortamda yapılması amacıyla E-haciz projesi geliştirilmiştir (Kocabeyoğlu, 2010:64). 5479 sayılı kanunla üçüncü kişiler nezdindeki varlıkların elektronik ortamda haczine imkan veren yasal düzenleme yapılmış, projenin tarafları olan bankalar ile görüşmeler başlatılmış ve proje alt yapısı oluşturulmuştur (Kocabeyoğlu, 2010:64).

Amme alacaklarının tahsili amacına yönelik olarak uygulanan haciz işlemleri, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 62. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Üçüncü şahıslardaki menkul malların, alacak ve hakların haczi ise Amme Alacaklarının Tahsil Usulü

Hakkında Kanun'un 79. maddesine göre yapılmaktadır⁴. Bu noktada E-haciz uygulamalarının, E-devlet projesi kapsamında geliştirilen ve VEDOP' dan E-VDO' ya uzayan otomasyonlu vergi dairelerinin çalışma etkinliklerinin bir parçası olduğu söylenebilir. Nitekim Geliri İdaresi Başkanlığı'nın ulaştığı teknolojik yetkinlik seviyesi neticesinde, elektronik ortamda vergi borçlusu mükelleflerin bankalarda mevcut olan likit varlıklarına el konulması hedeflendiğinden amme alacağının daha kolay ve etkin tahsili hedeflenmektedir. Bu bilgiler ışığında, Türkiye'de faaliyet göstermekte olan 45 banka ve 8970 banka şubesi nezdinde mal varlığı araştırmasına girilerek haczi gerekli menkul mal tespit etmeye çalışmak uzun bir süreci gerektirecektir. Bu süreçte hata olasılığı yüksek olacaktır. Bunun yerine E-haciz yöntemini kullanmak suretiyle banka genel müdürlüklerine elektronik ortamda haciz bildirimlerinin gönderilmesinin amme alacaklarının tahsilinde daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

VEDOP 3'ün önemli uygulamalarından birisi olan E-haczin önceki uygulama deneyimlerinde, banka hesaplarından fazladan tahsilat yapılması, yalnız bir hesabın bakiyesinin borç tahsilatına yeterli olmasına rağmen mükellefin tüm hesaplarına veya borcuna yetecek miktardan fazlasına blokaj konulması, E-haciz bildirimlerine dayanılarak mükellefin kredibilitésinin düşürülmesi nedenleriyle mükellefin ticari yaşamının olumsuz etkilenmesi benzeri haciz uygulanmasından beklenen hedefin dışında olumsuz sonuçlar doğabilmiştir (Kocabeyoğlu, 2010:65). Ancak, E-haciz işleminde, uygulamanın haciz bildirisinin tebliğ edildiği tarih itibarıyla bir günlük

⁴ Söz konusu maddenin 5479 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değişen halinde, "Hamiline yazılı olmayan veya ciro su kabil senede dayanmayan alacaklar ile maaş, ücret, kira vesaire gibi her türlü hakların ve fiilen tutanak düzenlemek suretiyle haczi kabil olmayan üçüncü şahıslardaki menkul malların haczi, borçlu veya zilyet olan veyahut alacak ve hakları ödemesi gereken gerçek ve tüzel kişilere, kurumlara haciz keyfiyetinin tebliği suretiyle yapılır. Tahsil dairesi tarafından tebliğ edilecek haciz bildirisini ile bundan böyle borcunu ancak tahsil dairesine ödeyebileceği ve amme borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmayacağı veya elinde bulundurduğu menkul malı ancak tahsil dairesine teslim edebileceği ve malın amme borçlusuna verilmemesi gerektiği, aksi takdirde amme borçlusuna yapılan ödemeler ile malın bedelini tahsil dairesine ödemek zorunda kalacağı ve bu maddenin üç, dört ve beşinci fıkraya hükümleri üçüncü şahsa bildirilir. Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı amme idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlarla elektronik ortamda cevap verilebilir. Elektronik ortamda yapılacak tebliğe ve cevapların elektronik ortamda verilebilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir." denilmek suretiyle e-Haciz uygulamasına yön verilmiştir. Bu düzenleme Seri: A ve 1 Sıra No.lu Tahsilat Tebliği'nin 2. Bölümünün II/15 Kısımında da yer almıştır. Anılan Tebliğ'e göre, "6183 sayılı Kanun'un 79. maddesinde tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı amme idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilmesine ve bu tebligatlarla elektronik ortamda cevap verilebilmesine imkan verilmiş, elektronik ortamda yapılacak tebliğe ve cevapların elektronik ortamda verilebilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye Bakanlığımız yetkili kılınmıştır. Bu hükme istinaden, ayrıca bir düzenleme yapılmıyca kadar, alacaklı amme idarelerinin Bakanlığımızın (Gelir İdaresi Başkanlığı'nın) uygun görüşünü de almak suretiyle banka genel müdürlükleri ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile yapacakları anlaşmalar çerçevesinde, elektronik imza ya da şifre kullanılmak suretiyle haciz bildirimlerinin elektronik ortamda sadece bu kurumlara tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması, elektronik ortamda tebliğ edilecek haciz bildirimlerinde yukarıda belirlenen tutar ile sınırlı kalınmaması, birden fazla amme borçlusu için tebligat yapılması ve cevaplarının alınması uygun görülmüştür."

olması gerekirken hesaplara konan blokaj nedeniyle süreklilik arz eden bir şekilde geldiği tespit edilmiştir. Bu konuda Seri: A Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği ile 440 Seri No.lu Tahsilat Genel Tebliği'nde yer alan düzenlemeye göre, ihtiyati haciz ve haciz bildirimlerinin, amme borçlusunun tebliğ tarihinde muhatap banka nezdinde mevcut olan varlıklarını kavraması gerekmektedir. Yine Seri: A Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği'ne göre, ileriye matuf haciz yapılması, 6183 sayılı Kanun'un 79. maddesi uyarınca haczedilecek maaş, ücret, kira, istihkak alacakları gibi süreklilik arz eden alacak borç ilişkisi bulunması halinde mümkündür. POS cihazı kullanan müşteri ile banka arasında yapılan sözleşmelere dayanan bankalar nezdindeki hesaplar ise, banka ile müşterisi arasında devamlılık arz etmesi nedeniyle, bu hesaplar ileriye matuf haczedilebilecektir.

E-haciz uygulamalarında, haczin geleceğe matuf olarak uygulanması dışında, banka ve mükellefler tarafından ileri sürülen diğer bir sorun ise herhangi bir tespit yapılmadan haciz bildirimlerinin elektronik ortamda tebliğ edilmekte olduğudur. Bu hususla ilgili olarak, Danıştay Dördüncü Dairesi'nin Kararı'nda, *"...dava konusu haciz bildirisine 67 sayfadan oluşan mükellef listesi eklenmek suretiyle, her bir borçluya ait kamu alacağının türü ve miktarı belirtilmeden ve önceden malvarlığı araştırması yapılarak borçluların davacı kurum nezdinde bir hak ve alacaklarının olup olmadığı araştırılmadan davacıya haciz bildirisini tebliğ edildiğinin anlaşıldığı, ancak 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 62 ve 79. maddeleri uyarınca öncelikle tahsil dairelerince üzerine haciz uygulanacak hak ve alacakların tespit edilmesi, daha sonra her bir mükellef için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesinin gerektiği, davalı İdarece bütün hususlara uyulmaksızın, dolayısıyla tespit yükümlülüğü yerine getirilmeksizin tesis edilen ve davacı kuruma tebliğ edilen işlemde yasaya uyarlık görülmediği gerekçesiyle haciz bildirisinin iptaline karar verilmiştir. ..."*denilen yerel mahkeme kararı onanmıştır. Buna karşın, 6183 sayılı Kanun'un 79. maddesinin 5479 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki halinde, *"...Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, amme borçlusunun hak ve alacakların bulunduğu veya bulunabileceği banka ve katılım bankalarının şubelerine..."* ifadesi yer almışken madde metninde yapılan değişiklikten sonra *"... Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri; amme borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bankaların şubelerine..."* ibaresine yer verilerek, haciz bildirimlerinin hak ve alacakların bulunabileceği banka şubelerine malvarlığı tespit edilmeden de tebliğ edilebileceği hükme bağlanmıştır. Diğer yandan, 6183 sayılı Kanun'un 79. maddesinde, haciz bildirisini tebliğ edilen üçüncü şahsın 7 gün içinde borcu olmadığı, malın yedinde bulunmadığı gibi iddialarını alacaklı tahsil dairesini yazılı olarak bildirebileceği; dolayısıyla, gerçek durumu bildirerek takipten kurtulma olanağı sağlandığı dikkate alındığında, amme alacağını etkin bir şekilde takip etmenin gereği olarak herhangi bir tespite dayanmadan da, bankalara haciz bildirisini tebliğ edilebileceği değerlendirilmektedir.

2.3.6. E-Tahsilât Uygulaması ve Türk Vergi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Gelir İdaresi Başkanlığının 2010 yılı Performans Programında yer alan önemli bir uygulamada E-tahsilat uygulamasıdır. E-tahsilat uygulamasında amaç, vergi alacaklarını hızlı bir şekilde tahsil etmektir.

VEDOP kapsamında Elektronik Banka Tahsilâtları İşleme Projesi (EBTİS) ile bankalara yapılan vergi ödemelerinin bankaların bilgi işlem merkezinden G.İ.B'nin bilgi işlem merkezine elektronik ortamda gönderilmesi ve mükellef hesaplarının yine elektronik ortamda işlenmesi sağlanmaktadır (Koçak, 2005:4). Bu sayede otomasyona geçirilen 155 vergi dairesinde her yıl yaklaşık 24 milyon banka makbuzunun tekrar elle girişinin yapılması önlenerek hata payı azaltılmakta ve iş gücü tasarrufu sağlanmaktadır.

E-tahsilât konusunda Vergi Usul Kanunu'nda herhangi bir düzenlemenin mevcut olmaması dikkat çekicidir. Özellikle Vergi Usul Kanunu'nda vergi alacağını ortadan kaldıran haller başlığı altında incelenen “ödeme” ile ilgili kısımda, ödemenin şekli yönünde bir açıklamanın bulunmaması ciddi bir mevzuat boşluğu olarak değerlendirilebilir.

E-tahsilât ile mükellefin banka hesaplarından tahsilat yapmadan önce mükellefe yazı ile durumun bildirilmesi, varsa hatalı borç kayıtları ile ilgili durumun düzeltilmesi için mükellefe zaman verilmesi çok önemlidir. Bu noktada Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından E-tahsilâta ilişkin gerekli otomasyon sisteminin oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Ancak mevzuat anlamında ciddi düzenlemelerin yapılması da bir zorunluluk olarak görülmektedir.

SONUÇ

E-devlet modeli, vatandaşlara daha kaliteli, hızlı, ekonomik ve iyi hizmet sunmak üzere düşünülen bir modeli tasvir etmektedir. E-devlet oluşumunda devlet mekanizmasının temel unsuru olan vatandaşların tercihlerini dikkate alan, vatandaşına farklı erişim seçenekleri sunabilen internet kullanımını özendirici çalışmalar yaparak vatandaşlarının kamu yönetimine güvenini artırma amaçlı pozitif yönde uygulamalara girişen devletler çok daha başarılı olmaktadır.

E-devlet, devlet olgusunun pek çok kademesine bilişim anlamında yenilik getirmiştir. Yenilikler temelde E-dönüşümün bir sonucu olarak E-devlet adı altında gerçekleşmektedir. Bu yeniliklerin yoğun olarak hissedildiği ve etrafıca uygulanmaya çalışıldığı kademelerden birisi maliyedir. Maliye alanında özellikle E-vergi uygulaması devletlere sağladığı vergi geliri düzeni ve mükellef takibi, mükelleflere sağladığı ödeme ve beyanname verme kolaylıkları açısından büyük öneme sahiptir. Elektronik vergi yönetimi ile devlet personel giderleri, kırtasiye giderlerinden önemli ölçüde fayda sağlayacaktır. Örneğin yıllık 600 ton kağıt masrafından söz edilmektedir. Ayrıca mükellefler kendilerini ilgilendiren vergi ile ilgili

işlemlerini yakından takip edebilme ve öğrenebilme imkânına sahip olmuşlardır. Vergilemede şeffaflık adına ulaşılan bu noktada çok önemlidir. Elektronik vergi yönetiminin bir diğer faydası da, gerek dünyada gerekse Türkiye’de artan kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması konusundadır. Elektronik uygulamalar sayesinde azalan kayıt dışı ekonomi vergi kapasitesinin ve paralelinde vergi gayretinin yükselme eğilimine girmesine yol verecektir. Bu sayede vergi gelirlerindeki yükselme, bütçede rahatlatma ve varsa bütçe açığının azalması anlamlarına gelecektir.

Türkiye’de E-devlet yapısı içerisinde yer alan E-maliye uygulamaları çeşitli projelerle desteklenmiştir. VEDOP olarak adlandırılan bu projelerin kapsamı oldukça geniştir. Türkiye’de üç aşamalı olarak uygulama alanı bulmuştur. VEDOP sonucunda ortaya çıkan önemli bir takım kavramlar Türk Vergi Sistemi içerisinde yer almaya başlamıştır. Söz konusu kavramlar, E-beyanname, E-Fatura, E-Denetim, E-Taahsilat, E-Haciz, E-Defter, E-Kayıt ve E-Belgedir. Bu kavramlara yönelik, gerek otomasyon gerekse mevzuat anlamında bir takım uygulamaların mevcut olduğu söylenebilir. Özellikle otomasyon anlamında başarılı uygulamalar dikkat çekicidir. Ancak mevzuat altyapısı anlamında ciddi eksikliklerin olduğu açıktır.

E-Haciz uygulamasına yönelik olarak bankalara verilen yetki incelendiğinde, bu yetki yasal bir nitelik taşısa da, keyfi kullanıma açıktır. Özellikle haczin “mükellefin mevcut mal varlığına yönelik olması” esasına aykırı olarak bankalarda alacak ve hakkı bulunmayan amme borçlusu mükelleflerin ileride doğabilecek alacaklarına yönelik olarak da bankalara haciz bildirisi tebliğ edilmesi, ileriye dönük haciz uygulanan mükelleflerin ticari yaşamlarının söz konusu durumdan olumsuz etkilenmesi gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu olumsuzluğun giderilmesine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması ve e-haciz işleminin sadece borç tutarı ile sınırlandırılması önem arz etmektedir.

E-tahsilâta ilişkin vergi mevzuatında herhangi bir düzenlemenin yer almaması başlı başına bir sorun teşkil etmekte ve uygulamada ciddi sıkıntıların olabileceğinin sinyallerini vermektedir. Şuan için sadece Motorlu Taşıtlar Vergisi borçlarının ve trafik cezalarının ödenmesinde yararlanılan e-tahsilât sisteminden, tüm vergilerin kredi kartı ile ve interaktif bankacılık sistemiyle ödenmesini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılarak daha geniş ölçekli olarak yararlanılabilecektir.

Yine E-denetim açısından da kanımızca bir sorun olduğu açıktır. Şu anda sadece bilanço esasına göre defter tutan mükellefler isterlerse elektronik defter, elektronik belge ve kayıt verebilmekte ve tutabilmektedir. Bu durum denetim açısından uygulama birliği konusunda sorun teşkil edebilir. Sadece istikrarlı ve düzenli bir denetim politikası vergi kayıp ve kaçakları konusunda caydırıcılık sağlayabilir. Bu noktada genellik ilkesi dâhilinde tüm mükelleflerin E-defter, E-belge ve E-kayıt sistemine geçmeleri faydalı olacaktır.

Vergi denetimlerinin daha güvenli yapılmasında, vergi ile ilgili verilerin derlenmesinde ve mükelleflere daha nitelikli ve hızlı hizmet sunumunda bilişim personeli desteğinin yeri büyük önem taşımaktadır. Otomasyon sisteminin bir parçası olarak da değerlendirebileceğimiz bu destek biriminin Maliye Bakanlığı'nca E-maliye uygulamaları çerçevesinde alt yapıya destek verecek şekilde konuşlandırılması gerekmektedir.

Hızla gelişen teknoloji ve bilişim sektörünün mutlak ürünü olan E-devlet uygulamaları kusursuz bir otomasyon sistemini ve gerek kişi hak ve özgürlüklerini gerekse kamu yararını kollayan mevzuat düzenlemelerini gerekli kılmaktadır. Türk Vergi Sisteminde E-devlet çerçevesinde E-maliye uygulamalarına yönelik olarak mevzuat eksikliklerinin bir an önce giderilmesi ve Vergi Usul Kanunu içerisinde E-maliye adı altında bir başlık açılarak gerekli maddelerle desteklenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. AKDEMİR, Tekin ve Ersan Öz (2004), “Elektronik Devler ve Vergi Yönetimi-I”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 187, İstanbul, s.132-137.
2. AKTAN, Can Coşkun (2004), “Türkiye’de E-Devlet”, <http://www.canaktanorg/politika/e-devlet/turkiyede.htm>, E.T.01.10.2011.
3. ALPTÜRK, Ercan, “İnternet ve Etkin Devlet”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:168, İstanbul, s.33-37.
4. AMME ALACAKLARININ TAHSİL USULÜ HAKKINDA KANUN, **T.C. Resmi Gazetesi**, 8469, 28.07.1953
5. AY, Mümin Hakkı, “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomiye Önlemede Bilgi Ekonomisinin Etkinliği ve Gelir İdaresinin Rolü”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, sayı 11, Konya, s.57-82.
6. BENGŞİR, T. Kaya (1996), “Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Gelişim”, TODAİE Yayını, Ankara.
7. BÜKE, Ahmet (2002), “Bilişim Çağında E-Devlet E-Türkiye”, İzmir Ticaret Odası Yayını, İzmir.
8. ÇETİN, Güneş, “Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Vergilemede Kayıt Düzeni ve Denetim Uygulamalarına Etkisi”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt.2, Sayı.1, s.79-86.
9. ÇOLAK, Mustafa, “Bilgi İşlem Teknolojileri Yoluyla Hizmet Sunumu ve Elektronik Vergi Uygulamalarına Yansıması”, *Yaklaşım Dergisi*, http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=20111120461.htm, E.T.31.10.2011.
10. ÇUKURÇAYIR, Akif M. ve Hülya Eşki, “Kamu Hizmeti Sunumunda Yeni Yöntemler”, *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı.1-2, Konya, s.89-109.

11. DEMİREL, Demokaan, “E-Devlet ve Dünya Örnekleri”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı.61, Ankara, s.83-118.
12. ERKAL, R. Erdem (2006), “E-Devlet Nedir?”, www.digitaldevlet.net, E.T.30.09.2011.
13. ERKAN, Hüsnü (2000), “Bilgi Uygarlığı İçin Yeniden Yapılanma-Cumhuriyetten Günümüze Değişim Süreci”, İmge Yayınevi, ANKARA.
14. FİSTİKÇİOĞLU, Reşit (2007), “E-Devlet Uygulamaları ve E-Belediye: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
15. GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI (2006), “2005 Yılı Faaliyet Raporu”, <http://www.gib.gov.tr>, E.T.02.10.2011.
16. HEPKSAZ, Engin (2012), “Türkiye’de Vergi Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasında Muhtemel Fayda ve Maliyetleriyle Vedop Projesi ve E-mali Uygulamalar”, 27. Türkiye Maliye Sempozyumu, Tebliğler Kitabı, s.27-46.
17. İŞIKSAL, Semih (2004), “E-Devlet Dönüşümünde Kamu Kurumlarının Yapması Gerekenler”, Türkiye Bilişim Derneği Yayını, Ankara.
18. KARADENİZ, Salim, “Elektronik Defter ve Fatura Uygulaması”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:366, İstanbul, s.4-8.
19. KIZILOĞLU, Şükrü ve Şafak Ertan Çomaklı (2004), “Vergi Kayıp ve Kaçakları, Kayıt Dışı Ekonomik İlişkisi ve Boyutlarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi”, 19. Maliye Sempozyumu Bildiri Kitabı, Antalya, s.115-157.
20. KOCABEYOĞLU, Aydın, “E-Haciz ve Karşılaşılan Sorunlar”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı.209, Ankara, s.64-67.
21. KOÇAK, Aydın, “Türkiye’deki E-Devlet Uygulamalarının Türk Mali Sistemine Etkileri”, *E-Yaklaşım*, Sayı.22, <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005056556.htm>.
22. KÖPRÜ, Fatih M., “Elektronik Defter Uygulaması Başlıyor”, *Ekonomist Dergisi*, sayı:51, s.1-3.
23. MALİYE BAKANLIĞI (2008), “Faaliyet Raporu”, http://uygulama.sgb.gov.tr/Dosyalar/AnaSayfa/2008_YiliFaaliyetRaporu.pdf, E.T.30.09.2011.
24. ÖĞÜT, Adem (2003), “Bilgi Çağında Yönetim”, Nobel Basımevi, Ankara.
25. TEKİN, Selçuk, “Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Denetimi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı.181, İstanbul, s.66-73.
26. ÖZBEK, Mahmut (2007), “E-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında VEDOP Projesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

27. UÇKAN, Özgür (2003), “*E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar-I*”, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
28. UĞUR, A. Atila ve İbrahim Çütü, “E-Devlet ve Tasarruf Etkisi Kapsamında VEDOP Projesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt.1, Sayı.2, s.1-20.
29. Vergi Usul Kanunu, **T.C. Resmi Gazetesi**, 10703, 10.01.1961.
30. YAVUZ, Ali ve Oğuzhan Çarıkçı, “Bir E-Devlet Hizmeti Olarak E-Maliye Uygulamalarının Algılanması: Isparta İli Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.9, Isparta, s.1-28.
31. www.bilisimmerkezi.org, E.T.30.09.2011.
32. www.gib.gov.tr, E.T.26.10.2011.